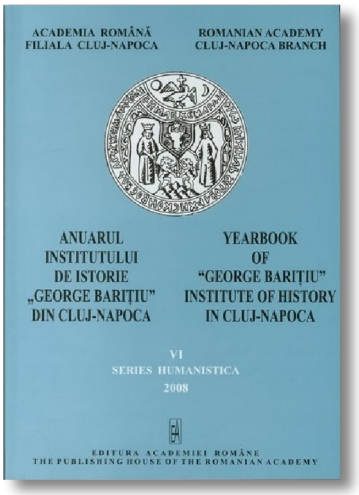

ISSN 1584-4404

Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca
Series *Humanistica*

humanistica.ro

Review of: Angela Botez, Victor Botez, Mihai Popa (coord.), Lucian Blaga – confluențe filosofice în perspectivă culturală

Ionuț Isac

How to cite this article:
Isac, Ionuț (2008) *Review of: Angela Botez, Victor Botez, Mihai Popa (coord.), Lucian Blaga – confluențe filosofice în perspectivă culturală*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 6, pp. 455–457. DOI: 10.5281/zenodo.22965805

© 2008: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

Astfel, ideea de *reversibilitate a energiei spirituale* a lui Odobleja („psihicul ca reversibilitate", ca „transformator de energie în dublu sens") denotă specificul gândirii sale insolite, emițătoare de intuiții excepționale, uneori chiar geniale, „[...] un *focar* în care se întâlnesc cele mai diverse raze într-un fascicul care emerge spre toate domeniile importante ale cunoașterii, pentru a le însămânța neliniște creatoare" (p. 294). Ideea-concluzie a filosofiei lui Odobleja, așa cum o înțelege și rescrie prof. Dima, este una cu o semnificație metateoretică și filosofică foarte generală, cuprinzătoare, ireductibilă la sensul inevitabil mai îngust al posibilelor sale aplicații într-un anumit domeniu științific (cum e, de exemplu, acela al ciberneticii): „[...] *energia spirituală*, nu numai că nu este entropică, dar ea *creează ordine, dând sensuri lumii fizice și sociale, ea este reversibilă și se poate păstra nealterată în cultura materială și spirituală creată de om*" (p. 297).

Dacă lucrurile sunt înțelese în acest fel, se poate obține eliberarea de prejudecăți partizane și vindicative față de consonantismul odoblejian, întrucât ceea ce propun psihologia consonantistă și cibernetica sunt probleme foarte diferite, nu atât sub aspectul importanței, cât al nivelului și domeniului circumscris: acela general-filosofic, respectiv cel științific specializat și specific. Savantul român Odobleja intenționa să identifice legile generale ale psihicului, pe care să le extrapoleze la alte domenii (din perspectiva *universalității ontice și gnoseologice a legii reversibilității*), în timp ce savantul american Wiener își propunea să modeleze comportamentul entităților din alte domenii, după comportamentul mașinilor: „*De la psihic la lume*, vehiculează intențiile consonantismului: *de la mașină la lume și la psihic*, s-a răspândit cibernetica." (p. 296) O atitudine mai rezonabilă s-ar impune atunci: renunțarea la partizanatul păgubitor al ideii „concurenței" celor doi și acceptarea firească, a diferenței de intenții, planuri și realizări ale acestora, cu rezultatul că nici scrierile lui Odobleja nu sunt subestimate, ci, dimpotrivă, abia acum se pot aprecia la justa lor valoare, dar nici personalitatea și opera lui Wiener nu sunt supraapreciate, în detrimentul psihologiei consonantiste.

O posibilă mediere în vederea lămuririi acestor neînțelegeri o oferă mai vechea (și încă utila) lucrare lui W. Ross Ashby, *Introducere în cibernetică*, la care autorul cărții dedicate gânditorilor români se și raportează, de altfel. Evidențiind faptul că, din punctul de vedere al ciberneticii, interesează sistemele cu elemente intrinseci și foarte complexe, care le permit să fie dinamice, iar energia este pur și simplu admisă ca atare, fără a i se discuta natura, specificul ori transformările pe care le suferă, T. Dima subliniază, prin contrast, nota specifică a consonantismului: acesta „[...] este interesat, în primul rând, de specificul energiei spirituale și de legitățile sale, care ar putea fi universale, în măsura în care faptele științifice ar putea fi modelate, cum spuneam, după specificul activității umane cerebrale. În felul acesta, activitatea lui Odobleja are, în primă instanță, o *dimensiune filosofică* și, apoi, o *dimensiune științifică*" (p. 300).

Este greu să limităm invocarea extrem de interesantelor „linii și figuri" ale filosofiei românești cuprinsă în cartea *Privind înapoi cu deferență. Eseuri despre gânditori români*; dacă o facem, totuși, este pentru ca să răspundem exigențelor spațiului tipografic. Lectura cărții și reflecțiile pe marginea ei ne conduc spre ideea că avem de-a face cu o scriere remarcabil de densă, animată nu numai de țeluri strict intelectuale, ci și de trăiri afective puse armonios în serviciul celor dintâi. E o dovadă că filosofia se scrie nu numai cu mintea deschisă, ci și cu inima caldă, aceasta însemnând curajul asumării *atitudinii nobile* față de provocările metamorfozelor unui teritoriu reflexiv încă insuficient cultivat, dar foarte bogat în idei care se cer încă a fi mai bine cunoscute și continuate, pe măsura anvergurii culturale a autorilor lor.

Ionuț Isac

***** *Lucian Blaga – confluențe filosofice în perspectivă culturală*, Angela Botez, Victor Botez, Mihai Popa (coord.), București, Edit. Academiei Române, 2007, 552 p.**

Reflecția exegetică îndreptată sistematic și conștient asupra operei filosofului Lucian Blaga urmărește în mod constant analiza și evidențierea a ceea ce îl singularizează pe gânditorul din Lancrăm în peisajul filosofic românesc și universal. El a dat expresii diferite gândurilor și trăirilor

sale – aceleaşi, în esenţa lor – pe câteva planuri mari ale culturii (filosofic, poetic, dramaturgic şi aforistic), considerând *creaţia* ca valoare supremă pentru fiinţa umană. Din punct de vedere filosofic, atât viziunea de ansamblu, cât şi concepţia detaliului sistemului blagian conduc la fundamentarea ideii certei *vocaţii metafizice* pe care autorul său a demonstrat-o cu strălucire, în mod restrâns şi direct rezultând sistemul, iar în sens larg şi subiacent – toate celelalte creaţii anterior amintite.

Considerând opera blagiană nu doar din perspectiva filosofiei, ci în ansamblul ei, avansăm ideea că Blaga propune nu doar un *model de a face filosofie* şi un *model de cultivare a vocaţiei metafizicii*, dar şi un *model cultural în genere*. S-a vorbit, în cazul lui Blaga, despre o „vocaţie demiurgică", recognoscibilă în îndemnul adresat de el filosofului-metafizician ca să fie autorul unei lumi. Atitudinea este fără echivoc: filosofia fără metafizică nu e împlinită, iar filosoful care refuză să-şi propună escaladarea culmilor metafizicii se dezice de vocaţia sa. Or, la Blaga, modelarea vocaţiei devine *stil existenţial* impregnat de *creativitate* şi *valoare*. Este probabil ca, în urma reflecţiei atente pe marginea acestor idei, personalitatea şi opera blagiană să apară într-o lumină aparte posterităţii academice naţionale, respectiv urmaşilor săi spirituali pe planul filosofic, cu atât mai mult cu cât în ultimii ani publicistica din periodicele culturale autohtone dedică spaţii remarcabile interviurilor, dialogurilor şi dezbaterilor pe teme de filosofie românească, cercetare filosofică şi învăţământ universitar filosofic naţional.

S-a pus, uneori, întrebarea: ce anume a împiedicat manifestarea obiectivităţii în exegeza operei lui Blaga? Dincolo de contextul politico-istoric al perioadei regimului comunist în România, unii autori au acuzat o excesivă „pliere" a exegeţilor la litera textului blagian, obicei aducător de neajunsuri pe planul hermeneuticii autentice, invocând „obsesia conformităţii cu „originalul", „teama religioasă de «infidelităţi»". O altă problemă o reprezintă modalitatea în care este Blaga receptat de publicul cititor, mai ales de către tânăra generaţie. După cum au subliniat diferiţi comentatori, apar la ora actuală anumite impedimente serioase în legătură cu felul tradiţional(ist) de predare/ învăţare în şcoală/ facultate a operelor marilor noştri poeţi, dramaturgi, romancieri, filosofi, eseişti etc. Cu atât mai mare, considerăm noi, este obstacolul respectiv în cazul când una şi aceeaşi persoană întruneşte toate aceste atribute sau, cel puţin, o mare parte din ele. Personalităţile de talie europeană şi enciclopedică (asemenea lui Eminescu, Blaga, Eliade ş.a.) continuă să stârnească la decenii şi, uneori, secole după moarte numeroase dispute aprinse şi pasionante între specialiştii-cercetători, dar şi dascălii de liceu sau universitari, cu privire la manierele de interpretare a operei lor.

Volumul coordonat de Angela Botez, Victor Botez şi Mihai Popa reprezintă, fără nicio îndoială, punctul culminant în exegeza blagiană din România din ultimele două decenii. Şi spunem aceasta având în minte excepţionala – atât la vremea sa, cât şi astăzi – culegere de studii, coordonată aproape de aceiaşi autori (Dumitru Ghişe, Angela Botez şi Victor Botez) *Lucian Blaga – cunoaştere şi creaţie*, Bucureşti, Edit. „Cartea Românească", 1987, 577 p., care marca revirimentul în forţă al fenomenului filosofic şi cultural Blaga la noi, într-un timp încă nefavorabil unui asemenea act editorial. Deceniile anterioare marcaseră o lungă perioadă neagră pentru opera lui Blaga, un timp al atacurilor şi „demolărilor", care lăsa cu greu să se întrevadă prea curând vreo perspectivă mai favorabilă: „Sfidând cenuşa cenzurii draconice şi o lungă campanie de defăimări, această operă a renăscut aidoma Păsării Phoenix, ba mai mult, ieşind la lumină şi spărgând lacătele opreliştilor, în chiar anii de apus ai trecutului regim, prin corectitudinea axiologică, patriotismul şi abilitatea contextuală a zeci de profesori universitari şi cercetători dedicaţi gândului filosofic românesc, în ceea ce a avut el mai valoros şi peren" (p. 8).

Despre culegerea de studii din 1987, semnatarii introducerii scriu că este „o veritabilă panoramă interpretativă a operei şi personalităţii lui Blaga": „Pentru prima oară, 44 de autori, cercetători, universitari, scriitori, evaluau «pe toate feţele» creaţia blagiană, dezinhibaţi de poncife şi de oprelişti, din perspective diferite, în interpretări personale pertinente, cu sobrietate şi simţ al măsurii, rezultanta acestui *puzzle* fiind o valorizare multidisciplinară care consolida receptarea lui Blaga, ca «om total al culturii noastre din acest secol»..." (p. 9).

Iată că, după 20 de ani, d-na Angela Botez şi colaboratorii săi se prezintă din nou cu o carte care, cu certitudine, se va înscrie, iarăşi, printre exegezele de primă mărime ale filosofiei blagiene. Şi n-am fi drepţi dacă n-am menţiona şi alte două recente contribuţii (foarte substanţiale) ale d-nei

Botez la cercetarea filosofiei blagiene în context naţional şi universal (*Un secol de filosofie românească*, Bucureşti, Edit. Academiei Române, 2005, 488 p., şi *Arhitectura sistemului şi conceptele integrative blagiene*, Târgu-Mureş, Edit. „Ardealul", 2006, 308 p.), care o recomandă pe autoare drept cel mai productiv şi complex exeget blagian din România la ora actuală.

Care este motivaţia interesului actual, în creştere, faţă de opera filosofică (şi nefilosofică) a lui Blaga? În *Introducerea* intitulată *Confluenţe, idei şi discipline filosofice la Lucian Blaga*, d-na şi dl. Botez resping posibilele mode (altminteri, trecătoare), defularea după decenii de prohibiţie ideologică ori chiar „setea de personalităţi" de anvergură europeană. Interesul re-publicării operei filosofice blagiene, precum şi al comentării acesteia rezidă în „[...] valoarea operei lui Blaga, de actualitatea ideilor şi concepţiilor sale într-un spectru larg de domenii, de ramuri ale filosofiei contemporane mergând de la metafizică până la filosofia ştiinţei, a limbajului sau la postmodernism, fără a se limita la «statutul» de precursor" (p. 9).

Din acest punct de vedere, atât structura tematică a volumului, cât şi numele celor care semnează studii blagiene în cuprinsul său sunt deopotrivă grăitoare. Astfel, după o *Introducere* lămuritoare despre mizele lucrării şi anvergura excepţională a spaţiului ideatic pe care îl cuprinde, se succed două părţi întinse, fiecare cu două secţiuni (Partea I – *Confluenţe filosofice*, subdivizată în *Interferenţe în istoria filosofiei universale* şi *Convergenţe şi divergenţe cu creatori români*, p. 31–288; Partea a II-a – *Orientări, limbaj şi discipline filosofice la Lucian Blaga*, cu secţiunile *Perspective filosofice* şi *Limbaj şi discipline filosofice*, p. 291–532). O amplă bibliografie pe tematica filosofiei lui Blaga, precum şi rezumate în limba engleză ale contribuţiilor autorilor încheie volumul. Dintre aceştia, îi amintim pe academicienii Gh. Vlăduţescu (*Diferenţa şi diferenţialele divine la Lucian Blaga*), Al. Surdu (*Actualizare şi potenţializare la Lucian Blaga şi Ştefan Lupaşcu*), M. Maliţa (*Cuvânt la sărbătorirea a „110 ani de la naşterea lui Lucian Blaga"*), Al. Boboc (*Metaforă şi mit la Blaga şi Cassirer*; *„Stil cultural" la Blaga şi Spengler*); M. Flonta (*Sistem sau teme perene? Despre posteritatea filosofiei lui Lucian Blaga*), I. Pârvu (*Despre problema individuaţiei în metafizica lui Blaga*), T. Dima (*Întâlniri în „rostirea filosofică românească" – Lucian Blaga şi Constantin Noica*, *Premise filosofice şi ştiinţifice ale edificării metafizicii blagiene*), profesorii şi cercetătorii Angela Botez (*Blaga şi Emerson. Confluenţe în transcendentalism*; *Heidegger, Blaga, Derrida – perspective asupra metafizicii*; *Lucian Blaga şi Ion Barbu despre matematică, filosofie şi poezie*; *Concepte integrative în* ***Trilogia cunoaşterii***), V. Botez (*„Eonul dogmatic" în receptarea lui Cioran şi Vulcănescu*; *Contingenţe ale organicului şi misterului la Blaga şi Brâncuşi*; *Elemente de filosofia cotidianului la Lucian Blaga*), R. Schubert (*Producerea conştiinţei timpului. Un dialog progresiv între Immanuel Kant şi Lucian Blaga*), Richard T. Allen (*Prolegomene la filosofia culturii: R. G. Colingwood şi Lucian Blaga*), J. P. Brickle Cuevas (*Jorge Eduardo Rivera Cruchaga – filosofia vieţii*), Ioan N. Roşca (*Problema comunicării interculturale la Lucian Blaga*), T. Cătineanu (*Operele lui Lucian Blaga şi D. D. Roşca din perspectiva raţiunii retorice*), A. Codoban (*Blaga şi Eliade – o comparaţie*), F. Roatiş (*Afinităţi spirituale; Vasile Băncilă şi Lucian Blaga*), T. Vidam (*Despre postmodernitatea lui Lucian Blaga*, *Lucian Blaga şi fenomenologia*), E. Nistor (*„Spaţiu mioritic" – înfruntări şi confruntări*), M. Borcilă (*Între Blaga şi Coşeriu. De la metaforica limbajului la o poetică a culturii*), C. Moraru (*Între Mythos şi Logos*), M. Diaconu (*Tradiţie şi originalitate în limbajul filosofic al lui Lucian Blaga*); V. Cernica (*Prezenţa rostirii despre om în filosofia lui Lucian Blaga*) şi I. Isac (*Receptarea modernităţii filosofiei blagiene. Repere istorice şi sistematice*; *Aspecte ale filosofiei ştiinţei în concepţia lui Lucian Blaga*).

Cunoscătorul stării de fapt al exegezei blagiene la ora actuală constată că aceste studii reprezintă expresii ale constanţei şi continuităţii autorilor menţionaţi în investigarea universului ideatic blagian, reflectând – la un nivel înalt de elaborare – idei exprimate fie oral, cu ocazia diverselor manifestări ştiinţifice dedicate operei lui Blaga la Bucureşti, Sebeş, Cluj-Napoca şi Târgu-Mureş, fie în scris, în articole şi studii semnate în „Revista de Filosofie", în suita de volume *Meridian Blaga* ori în numeroasele periodice ale presei culturale din ţară, fără a omite contributorii din străinătate ai cărţii, care au publicat deja în mai multe ţări occidentale studii şi articole dedicate sistemului trilogial.